

Recull d'aprenentatges i incidències de la gestió de la campanya d'estiu de la Fundació Pere Tarrés durant la crisi sanitària de la covid-19

L'estiu de 2020, a causa de la irrupció de la pandèmia generada per la covid-19, s'ha vist fortament condicionat a l'hora de tirar endavant l'organització i promoció d'activitats d'educació en el lleure. S'han hagut d'alterar substancialment, fins i tot renunciant a elements que en són propis i definitoris, com ara el contacte estret, la vida en gran grup i l'experiència de compartir hàbits i situacions quotidianes.

Tot i això, l'objectiu que ha mogut en tot moment la Fundació Pere Tarrés a l'hora de plantejar les activitats i el ventall de propostes per aquest estiu ha estat la necessitat de propiciar una experiència educativa, inclusiva i de reconexió a nivell de socialització i de convivència a infants, adolescents i joves que, a causa de la pandèmia, es van veure privats d'activitats comunitàries i de vida en grup.

Mereix també un punt i a part destacat la prioritització i l'opció prevalent que la Fundació ha fet a l'hora de garantir l'organització d'aquelles activitats educatives que atenen infants en situació de vulnerabilitat.

El contacte que els professionals dels diferents programes i projectes de curs (centres socioeducatius, centres oberts, ludoteques, etc.) havien mantingut durant el període de confinament posava de manifest i esperonava la urgència de l'organització d'aquestes activitats. A banda dels elements educatius, inclusius i socialitzadors, també calia garantir altres necessitats bàsiques, com ara l'alimentació saludable o l'acompanyament emocional i de seguiment per part de professionals del camp educatiu i social.

Aquest esforç de tanta i tanta gent, el sentit del qual ha estat donar compliment a la missió de la Fundació Pere Tarrés en una situació social enormement complexa, ha permès concloure amb una sèrie d'aprenentatges o detectar un conjunt de disfuncions i incidències que s'ha cregut oportú recollir en aquest document.

Així doncs, hem fet aquest document amb la voluntat de fer balanç d'aquest estiu tan complicat, treure aprenentatges per millorar internament, però també per compartir-ho amb altres agents (administració pública, món escolar, entitats de lleure educatiu, famílies, AMPA, AFA, etc.) per si pot ser d'utilitat. L'elaboració del document ha comptat amb la participació d'equips d'educadors, coordinadors d'activitats i els responsables de les diferents àrees organitzadores.

Els condicionants per fer-ho possible:

- **Col·laboració amb l'administració a l'hora de fer protocols.** Part de l'èxit que s'exhibeix en el moment de poder concloure que l'estiu 2020 ha funcionat, fins i tot en aquesta situació, ha estat el fet que l'administració va optar que comptar amb les entitats i les organitzacions expertes a l'hora de preparar els protocols i procediments per a fer possible l'estiu.

Malgrat que el procés no ha estat exempt de disfuncions comunicatives, de planificació, d'eficiència, entre d'altres, es pot concloure que un dels èxits és haver sabut encarregar els protocols a agents experts en la matèria i haver comptat amb les xarxes que la societat civil té constituïdes per representar el sector. Malauradament, en aquells aspectes en què aquest principi no s'ha

respectat, l'eficiència i eficàcia de les accions no ha estat tan òptima (com s'explica en el cas de la gestió de l'ajut directe a famílies).

- **Coordinació pedagògica i organitzativa.** Per fer possible aquestes activitats, s'ha fet evident que calia comptar amb una coordinació pedagògica. No es tractava tant d'esmenar o localitzar tots i cadascun dels problemes i impediments que la situació plantejava, sinó d'aliar-se amb tot el que ofereix un bon plantejament pedagògic i organitzatiu a l'hora de poder desenvolupar les activitats. Tots els equips educatius i coordinadors de la Fundació Pere Tarrés s'han coordinat en el marc d'una comissió pedagògica, que ha fet de la necessitat d'adaptació una oportunitat per optar per la qualitat.
- **Adaptació d'equipaments.** Tal com ha passat amb els aspectes pedagògics i organitzatius, també l'èxit de les activitats ha estat possible gràcies a la coordinació i adaptació dels equipaments i espais on s'han realitzat les activitats. De nou, una comissió d'equipaments ha fet possible compartir i generar uns criteris interns a nivell d'organització a l'hora de gestionar els llocs on s'han fet les activitats.
- **Prevenició i formació.** Convé també identificar l'element preventiu i formatiu que tots els professionals han hagut d'incorporar. Cal esmentar l'esforç fet per part dels equips i del responsable de prevenició (disseny de protocols, compra de materials en situacions d'escassetat i de distorsió de mercats, etc.).

La formació també ha estat un element clau. Formació en diverses dimensions: educatives, preventives, sanitàries, entre d'altres.

- **Garanties a famílies, promotors d'activitats i monitors/es.** L'estiu 2020 no hauria estat possible sense la implicació i confiança de tots els col·lectius que protagonitzen les activitats. Les famílies han hagut de presenciar un cert debat públic sobre la conveniència o no d'aquestes activitats (que en alguns casos no ha estat generadora de confiança) i els promotors d'activitats (escoles, AMPA, entitats, entre d'altres) han percebut les dificultats imposades i el risc d'avaluar o promoure'n la realització. Per últim, els monitors i monitores han hagut de fer-se càrrec de portar a la pràctica protocols i procediments que, sovint, no eren prou madurs.

En aquest sentit, i com també s'exposarà en el punt posterior, s'identifica com a condició necessària el fet de comptar amb un lideratge sòlid i creïble a l'hora de poder avançar i donar aquestes garanties necessàries. Les entitats i organitzacions han hagut de fer, sovint, aquest paper per cobrir algunes mancances en aquesta dimensió.

La necessitat d'un lideratge social i públic:

- **La gestió del neguit per la responsabilitat assumida.** Com s'ha dit, un dels elements rellevants que s'han suscitat a l'hora d'emprendre les activitats d'estiu 2020 ha estat l'aparició del neguit o d'una certa por, atesa la responsabilitat que s'assumeix de manera addicional en el moment de posar en marxa unes activitats amb tanta intensitat social en un moment i un context en què es pregona i es demana el "distanciament social". L'administració pública, el dirigent institucional,

en aquests contextos ha d'oferir confiança i seguretat a partir d'un lideratge públic.

- **No totes les situacions són justificables.** És evident que la situació generada per la crisi sanitària no ha permès cap planificació i/o assaig previ, però amb la situació generada no es poden excusar aquells elements que ja presentaven mancances abans de la crisi. No és concebible, per exemple, que una administració titular d'un equipament trigui setmanes a resoldre la disponibilitat i els permisos d'ús d'un lloc on poder fer una activitat. O, per exemple, que no es compleixin els terminis a l'hora de publicar comunicats oficials o convocatòries que no contenen cap element diferencial derivat de la crisi sanitària.
- **La gestió comunicativa.** És important que, encara que es vulgui tenir una comunicació contínua i permanent, no s'informi o es presentin qüestions o elements que encara no estan definits. Un context tan incert i canviant és un argument creïble a l'hora de demanar temps per enllestir alguns dels detalls que es demanen, abans d'informar-ne de provisionals o hipotètics: cal evitar contradiccions. Aquesta actitud d'espera a l'hora de comunicar procediments i elements necessaris pot justificar-se, només, quan es treballa intensament per donar resposta de manera global i fiable.
- **Els educadors i educadores han de poder ser creïbles.** L'esforç que es demana a infants, adolescents i joves en el desenvolupament de les activitats (dur mascaretes, mantenir distàncies, reduir els contactes fora de les activitats, etc.) només és possible demanar-lo si, socialment, totes les dimensions de la vida quotidiana són coherents i harmòniques. En joc està la credibilitat dels professionals (monitors/es, educadors, etc.) que estan amb els infants: ¿poden demanar-los mantenir distàncies dins el casal si en sortir observen que els seus familiars els esperen fent tertúlia amb la resta de famílies sense garantir aquests principis?
- **La campanya publicitària.** Va ser un encert promoure una campanya pública per reconèixer i potenciar el valor de les activitats de vacances. Amb tot, però, calia que fos més decidida i amb més anticipació.
- **Canvis i actualitzacions.** Cal assumir que hi hagi canvis i actualitzacions de protocols, procediments, normatives, etc., però cal pensar en fórmules operatives i hàbils per fer possible que la informació arribi. Cal dotar-se d'un sistema adient que alerti i actualitzi aquesta informació. No és suficient que els procediments quedin enllaçats en una carta o enviats adjunts en un correu a l'inici de l'estiu i no es prevegi cap sistema automàtic.

El patiment de les entitats de base:

- **Les entitats juvenils i de voluntariat: les damnificades de l'absència de lideratge públic.** Molts centres d'esplai i agrupaments escolta han pogut i volgut tirar endavant les seves activitats d'estiu. Molts les han adaptat i reprogramat, però, malgrat l'esforç fet per moviments i entitats federatives, també cal reconèixer que un gruix rellevant d'aquestes entitats no s'han vist en cor de tirar-les endavant. I, la decisió d'anul·lar-les, molts d'ells la van prendre en el moment de més desconcert i soroll públic de la gestió dels protocols i procediments. Caldrà continuar donant suport als moviments federatius perquè exerceixin

aquest paper promotor de les activitats en un futur. No ens podem permetre perdre aquest patrimoni col·lectiu.

- **Les entitats que treballen amb col·lectius vulnerables:** cal fer un esment especial de les situacions que han hagut d'afrontar les entitats socioeducatives que treballen amb col·lectius vulnerables. La pandèmia ha estat més present i intensa en els barris on treballen aquestes entitats; com que no tenien alternatives, les famílies dels participants portaven els seus infants de nou a l'activitat, ignorant les prohibicions establertes de l'aplicació dels protocols. També s'han detectat casos en què les famílies han "omès" o "amagat" la informació d'un possible positiu o de la sospita d'un cas per poder continuar participant-hi.
- **La manca de recursos:** i també les entitats de base, i en especial les que treballen amb infància vulnerable –com ho han fet totes les entitats i organitzacions, però especialment aquestes– han manifestat la problemàtica derivada per la manca de recursos i per la dificultat d'accedir-hi: beques per a famílies, retard en els pagaments, retard en les convocatòries d'ajudes específiques, entre d'altres.

El límit dels protocols i procediments:

- **Com distingir el que és normal.** Un dels elements que més ha influït a l'hora de dur a terme les activitats d'estiu és la gestió de l'alarma que una petita anomalia clínica (diarrees o un mínim de temperatura de febre) ocasionava. Calia aturar-ho tot, i amb la consciència permanent que si un infant es trobava malament, aquella activitat havia acabat.
- **La incertesa dels elements no previstos.** Tot i ser complets i exhaustius (potser més en unes dimensions que en unes altres) els protocols no ho recullen tot. És bo que sigui així. No es pot pretendre contemplar-ho tot, i cal deixar un marge a la interpretació si els elements rectors estan clars. Però en aquestes circumstàncies és necessari comptar amb una interlocució àgil, ràpida, que faciliti certeses.
- **Contradiccions o elements no assolibles.** En la línia del que s'ha dit anteriorment, quan es pretén contemplar-ho tot, es fàcil caure en contradiccions o en elements no assolibles. Els protocols presentaven algunes contradiccions i elements que no van ser posats en pràctica, com ara el fet que cada activitat comptés amb referents de salut assignats.
- **La formació dels monitors/es que l'administració facilitava.** El procés formatiu que va facilitar l'administració no va dur-se a la pràctica correctament. S'havia alertat d'un possible col·lapse, que es va arribar a produir i va ser generador d'angoixes i neguits als organitzadors i equips.

La posada en pràctica:

- **Quan tot es fia a la prova mèdica i aquesta no és àgil.** La incidència sanitària amb les corresponents proves PCR ha estat un altre dels elements generadors

d'incidències en les activitats. Hi ha hagut massa incidències, retards, incoherències, arbitrarietats i disparitat de criteris a l'hora de comptar amb aquestes proves (fer-les o no) i a l'hora d'obtenir-ne els resultats (demora, pèrdua, etc.).

- **Com gestionar el temps d'incertesa.** Un dels elements que es reclamen i que les entitats han hagut d'improvisar majoritàriament és la gestió del lapse de temps d'incertesa. Com abordar i què fer mentre s'analitza si un cas és positiu de la covid-19 o no ho és. No és possible "aturar i engegar" cada moment una activitat. I es destaca que la gestió, sobretot, ha estat "aturar i engegar", i no pas anul·lar, atès que els resultats han evidenciat que el contagi ha estat l'excepció i l'anomalia.
- **Missatges contradictoris.** En funció de l'interlocutor (061, CAP, Joventut, etc.) es recomanen formes de procedir diferents a l'hora d'atendre un possible cas. Cal unitat de missatges, i més encara en aquells elements que, malauradament, no es van poder preveure.
- **Gestió del cas positiu o del cas sospitós desigual.** En funció del municipi, servei de salut, etc., la gestió ha estat diferent en cas de detecció d'un positiu: en alguns casos es demanava el tancament i la suspensió de tota activitat i en uns altres n'hi havia prou amb l'aïllament del grup de convivència.
- **Gestió dels contactes.** De nou, l'arbitrarietat s'ha fet palesa en la gestió dels contactes de positius o sospitosos de positius. Les indicacions que s'han donat a aquests col·lectius (persones que havien estat en contacte amb una persona amb PCR positiva o una persona a l'espera de resultats) ha estat molt desigual: a alguns se'ls han fet proves i a d'altres se'ls ha demanat l'aïllament en quarantena.

Els efectes del confinament i el "cost" de no haver fet les activitats:

- **L'alimentació saludable en suspens.** És públic i demostrat estadísticament que el confinament ha empitjorat hàbits d'alimentació en certs col·lectius. La infància, i especialment aquella que es troba en situació de vulnerabilitat, no n'ha estat una excepció. Durant els mesos de confinament, el fet que no s'hagi donat dinars en menjadors escolars ha provocat que molts infants mengessin malament. Els monitors i monitores han pogut observar aquest deteriorament d'hàbits fixant-se en la tipologia d'esmorzars que alguns infants duïen als casals. En aquest sentit, s'ha pogut donar indicacions i consells sobre com fer-los més saludables.
- **Detecció de casos d'abusos i situacions límit.** Les activitats d'estiu, una vegada més, han servit per detectar situacions i casos de patiment i sofriment per part dels infants. Els monitors i monitores, un any més, han denunciat el patiment i sofriment d'aquelles situacions d'abús i maltractament.
- **Quan l'absència de recursos ho ha fet tot més complicat.** En algunes ocasions, malgrat tirar endavant l'activitat, no ha estat possible fer-la amb les condicions necessàries. Hi ha molts exemples d'aquest condicionant, com ara que el fet d'optar per no anar a les piscines, ja sigui per pressupost o per prevenció, complica les activitats quan fa calor de debò; o el fet d'haver de suspendre les excursions, pel sobrepost d'haver-hi d'anar amb un transport determinat.

L'ajuda de l'administració pública no pot topiar amb un mur burocràtic:

- **El sistema de beques d'enguany obert a les famílies** ha anat tard. El procediment de petició és desajustat a les possibilitats de les famílies a l'hora de sol·licitar-lo (calia signatura electrònica). S'han ofert indistintament a qui n'era l'organitzador: activitats organitzades per l'empresa mercantil en comptes de prioritzar aquelles que tenen un component comunitari i no lucratiu. No pivota sobre les entitats socials per establir vincles i expertesa o per la via dels ajuntaments, que al capdavant és qui gestiona els serveis socials bàsics.
- **Retard en la gestió d'una convocatòria que ha d'oferir recursos econòmics.** L'administració ha promès una ajuda econòmica per sufragar els sobre costos de l'estiu. És positiu i encertat, però deixa de ser-ho si no s'arriba a temps i els beneficiaris no coneixen amb quins recursos compten. Des de les institucions cal fer una gestió dels recursos econòmics planificada, que no hi hagi una "pluja de milions" i després tornem a la "normalitat pressupostària" quan apareixeran moltíssimes necessitats, sobretot famílies en situació de vulnerabilitat.

Des de la Fundació Pere Tarrés, fidels a la nostra tradició, com no pot ser d'altra manera, restem oberts i a disposició de qui ho desitgi per ajudar, sumar i contribuir a la millora de tots els aspectes apuntats en aquest document.

Barcelona, 1 de setembre de 2020.